

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ДІДЕНКО ІРИНА ВІКТОРІВНА

УДК 342.951

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ
ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ, МВС України

Науковий керівник

доктор юридичних наук, доцент

Дрозд Олексій Юрійович,

Національна академія внутрішніх справ,

т.в.о. завідувача докторантури та аспірантури

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Безпалова Ольга Ігорівна,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції

кандидат юридичних наук

Колінько Цагик Вазгенівна,

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,

заступник директора навчально-наукового інституту заочного навчання та підвищення кваліфікації

Захист відбудеться «__» _____ 2018 р. о __ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2 А

Автореферат розісланий «__» _____ 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



К. М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Реалізація заходів антикорупційної програми не може здійснюватися без уніфікації національних понять з міжнародними дефініціями, чому може сприяти гармонізація вітчизняних та зарубіжних актів у частині визначення поняття «конфлікт інтересів». У Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 – 2017 роки» виокремлено саме контроль за конфліктом інтересів як один із заходів реалізації антикорупційної політики. Відповідно до положень нормативних актів важливим кроком сьогодні на шляху розбудови незалежної правової та демократичної держави з чітким та прозорим механізмом державного управління є прийняття законодавчих актів щодо особливих механізмів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, визначення можливих форм конфлікту інтересів, вироблення певного алгоритму дій у ситуаціях виникнення конфлікту інтересів.

Поява корупції обумовлена успішним існуванням низки неправових явищ, що породжують появу правопорушень, пов'язаних з корупцією, серед яких і конфлікт інтересів як особливо небезпечний елемент системи функціонування державного механізму. Фаворитизм, непотизм, кронізм, клієнтелізм, патронаж – ось неповний перелік різновидів конфлікту інтересів, що в подальшому сприяє розвитку прийняття державними службовцями на основі особистої зацікавленості упереджених та необ'єктивних рішень та вчинення дій у межах наданих державно-владних повноважень, що суперечать принципам справедливості та законності, завдаючи таким чином шкоди державним інтересам.

Питання окремих корупційних правопорушень, юридичної відповідальності за них та корупції в цілому були розкриті в працях вітчизняних учених: К. М. Абдієва, С. М. Алфьорова, В. В. Богуцького, І. В. Бойка, Ю. П. Битяка, С. С. Гнатюка, С. М. Гусарова, Е. Ф. Демського, Є. В. Додіна, М. І. Камлика, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, О. М. Круглова, М. І. Мельника, В. В. Панкратова, С. М. Рівчаченка, С. С. Рогульського, М. І. Хавронюка, С. А. Шепетька, І. В. Шруб, а також зарубіжних науковців: Р. Андерсона, А. В. Куракіна, Р. Клітгарда, К. Мішель, В. Мілера, М. М. Нарусова, Дж. Пікареллі, С. Роуз-Екерман, А. О. Яфонкіна та ін.

Актуальність заданої наукової проблематики полягає також у низці невирішених завдань, зокрема формулюванні на новому науково-практичному рівні поняття «конфлікт інтересів»; виробленні ситуаційних задач, пов'язаних із певним порядком дій за умови виникнення конфлікту інтересів; відмежуванні на основі спільних та відмінних ознак потенційного та реального конфлікту інтересів; аналізі причинно-наслідкових зв'язків між конфліктом інтересів та корупцією як частини та цілого; розгляді можливості посилення адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; визначенні місця елементів юридичного складу правопорушення, передбаченого ст. 172-7 КУпАП.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Державної програми щодо реалізації засад

державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2015 – 2017 роки, затвердженої Законом України від 14 жовтня 2014 р. № 1699-VII; п. 1.2 Додатку 1, п. 3.12 Додатку 3, п. 6.9 Додатку 6 Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015 – 2019 роки, затверджених Наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, а також пп. 2.1.2, 3.3.4, 3.3.5 Основних напрямів наукових досліджень НАВС на 2017 – 2019 роки; Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2014 – 2018 рр., затверджених постановою Президії НАН України від 20 грудня 2013 р. № 179 (п. 3.4.2.5); Перспективних напрямів кандидатських і докторських дисертацій із юридичних спеціальностей, затверджених рішенням Президії НАПрН України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11. Тема дисертації затверджена Вченою радою НАВС 26 жовтня 2016 р. (протокол № 21).

Мета і завдання дослідження. *Метою* роботи вирішення на підставі теоретико-методологічного аналізу ряду теоретичних та практичних питань адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, визначення ключових позицій у розкритті значення конфлікту інтересів у системі правопорушень, пов'язаних з корупцією, та розроблення нових шляхів удосконалення нормативно-правового регулювання сфери виникнення конфлікту інтересів.

Для досягнення вищезазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- визначити теоретико-методологічні засади адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- розкрити поняття та з'ясувати правовий зміст поняття «конфлікт інтересів», а також визначити його місце в системі адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією;
- вивчити зарубіжний досвід порядку притягнення до юридичної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- з'ясувати співвідношення потенційного та реального конфлікту інтересів як частини та цілого;
- визначити об'єкт та об'єктивну сторону складу порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- охарактеризувати особливості суб'єктивної сторони порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, визначивши при цьому як обов'язковий елемент корупційний мотив;
- розглянути існування конфлікту інтересів через систематизацію його форм (непотизм, кронізм, клієнтелізм, фаворитизм, патронаж);
- з'ясувати порядок провадження у справах про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- розглянути заходи адміністративного стягнення за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- запропонувати напрями удосконалення законодавства у сфері

адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку з притягненням фізичних осіб до адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Предмет дослідження – адміністративна відповідальність за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Методи дослідження. Використано загальнонаукові методи формальної логіки (*дедукції, індукції, аналогії, аналізу, синтезу, абстрагування та моделювання*), за допомогою яких розкрито притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (розділи 1 – 3). Спеціальні методи наукового дослідження дозволили з'ясувати ознаки адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. *Порівняльно-правовий метод* допоміг з'ясувати порядок притягнення до юридичної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів в Україні та за кордоном, вивчити особливості функціонування спеціалізованих інституцій по боротьбі з корупційними правопорушеннями (розділ 1, підрозділ 3.3); *метод контент-аналізу* дозволив показати в якісно-кількісному співвідношенні думку населення стосовно ефективності притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (розділи 1 – 3); *логіко-семантичний та догматичний методи* дозволили визначити ознаки конфлікту інтересу як корупційного прояву, охарактеризувати поняття «конфлікт інтересів», «потенційний та реальний конфлікт інтересів», «приватний інтерес» (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2); *системно-структурний метод* застосовано для визначення місця порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів серед решти адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, та співвідношення непотизму, кронізму, фаворитизму, клієнтелізму, патронажу як форм існування конфлікту інтересів (підрозділи 1.2, 1.3, розділи 2, 3); *аксіоматичний метод* допоміг у ході дослідження особливостей зарубіжного досвіду притягнення до юридичної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та виокремлення специфіки функціонування інституцій у сфері регулювання поведінки державних службовців під час виникнення конфлікту інтересів (підрозділи 1.3, 3.3); *метод герменевтики* використано в ході вивчення поняття конфлікту інтересів через систему ознак правопорушень, пов'язаних з корупцією (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 3.3); *формально-логічний метод* допоміг сформулювати низку переконливих аргументів, висновків та пропозицій на користь введення корупційного мотиву як обов'язкового елемента суб'єктивної сторони порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (розділ 2); *соціологічний метод* застосовано під час вивчення й узагальнення отриманих висновків з результатами опитування прокурорів різних рівнів (розділ 1, підрозділи 2.2, 3.2, 3.3); *теоретико-прогностичний метод* дозволив розробити можливий варіант удосконалення алгоритму дій у сфері запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у контексті внесення змін та пропозицій до

адміністративного законодавства (підрозділи 1.3, 3.3); *структурно-функціональний метод* використано з метою з'ясування системи ознак юридичного складу правопорушення, передбаченого ст. 172-7 КУпАП (розділ 2); *статистичний* – для підтвердження актуальності та нагальності вивчення проблематики адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів через узагальнення судової практики, вивчення помилок правозастосовної діяльності (розділи 1 – 3).

Емпіричну базу дослідження становлять дані проведеного анкетування 250 респондентів, з яких 120 – прокурори різних рівнів м. Київ, 130 – прокурори різних рівнів Київської області, а також проаналізовані 28 постанов судів у справах про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що робота є одним із перших монографічних досліджень, де розкрито особливості виникнення конфлікту інтересів, причинно-наслідкові зв'язки між появою конфлікту інтересів та поширенням корупції, з'ясовано особливості адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у розрізі національного та міжнародного законодавства. За результатами дисертаційного дослідження сформульовано ряд пропозицій щодо удосконалення вітчизняних антикорупційних норм, концептуальні висновки, які мають вагоме як теоретичне, так і практичне значення для теорії адміністративного права та процесу та для правозастосування, а саме:

вперше:

- визначено поняття «конфлікт інтересів» за результатами комплексного дослідження вітчизняних та міжнародних положень як ситуації, що виникає під час виконання особою службових повноважень чи представницьких функцій за наявності у неї чи близьких осіб приватного немайнового або майнового інтересу, що обумовлює наявність суперечності між виконанням власних державно-владних функцій особи та наявністю у неї приватного інтересу, що у подальшому може вплинути або впливає на неупередженість та об'єктивність прийняття рішень, вчинення чи невчинення тих чи інших дій, у тому числі на власну користь чи користь третіх осіб;

- здійснено порівняльно-правове дослідження притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів за законодавством деяких країн СНД (республік Молдови, Білорусі, Казахстану, Киргизстану, Таджикистану, Туркменістану, Росії, Узбекистану), окремих країн Західної Європи (Литви, Польщі, Франції, Німеччини, Великобританії, Іспанії, Італії та ін.), США, зокрема особливу увагу звернено на положення кодексів етичної поведінки державних службовців, відповідно до яких відбувається притягнення до дисциплінарної відповідальності, та особливості накладення різних видів стягнень;

- обґрунтована важливість введення корупційного мотиву як обов'язкового елемента суб'єктивної сторони порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, необхідність визначення в санкції ч. 2 ст. 172-7 КУпАП обов'язкового додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні

посади та займатися певним видом діяльності з особливостями застосування до осіб, які перебувають на обраних посадах, а також збільшення мінімального розміру штрафу за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів від двохсот до восьмисот НМДГ за ч. 1 ст. 172-7 КУпАП, від чотирьохсот до восьмисот НМДГ за ч. 2 ст. 172-7 КУпАП, від восьмисот до тисячі шістсот НМДГ за ч. 3 ч. 2 ст. 172-7 КУпАП;

– з’ясовано правовий зміст непотизму, кронізму, фаворитизму, клієнтелізму, патронажу та розглянуто як форми конфлікту інтересів, що виникають під час виконання уповноваженою особою службових та представницьких повноважень та призводять до виникнення інших видів корупції;

– здійснено порівняльно-правове дослідження норм законодавства країн СНД, що поширюються на сферу регулювання конфлікту інтересів;

удосконалено:

– систематизацію за функціональними обов’язками спеціалізованих інституцій із запобігання та врегулювання конфлікту інтересів в країнах Європи;

– розподіл стадій провадження у справах про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, чим обґрунтовано доцільність розширення повноважень уповноважених на складання протоколів цієї категорії осіб на стадії збору доказів (251 КУпАП), усунення колізій щодо строку розгляду судами справ і накладення стягнення (ст. ст. 38, 277 КУпАП), введення права прокурора на оскарження рішень суду першої інстанції (ст. 287 КУпАП);

– визначення поняття «провадження у справах про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» як процедурно-процесуальної діяльності спеціально уповноважених суб’єктів у сфері боротьби з корупцією (або уповноважених посадових осіб), яка має на меті виявлення порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, встановлення суперечності між власними приватними інтересами та власними представницькими чи службовими повноваженнями, розгляд справ і винесення в цих справах постанов, апеляційне оскарження винесених постанов, виконання постанов про накладення адміністративних стягнень;

– наукові ідеї щодо диференціації ознак потенційного та реального конфлікту інтересів як складових елементів юридичного складу порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні положення щодо характеристики об’єктивних та суб’єктивних ознак юридичного складу порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;

– пропозиції щодо особливостей ознак адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;

– наукові підходи до класифікації заходів адміністративних стягнень за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;

– наукові положення, що стосуються повноважень спеціалізованих інституцій із запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у контексті функціонування романо-германської та англо-саксонської правових сімей.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та викладені в дисертації положення, висновки та пропозиції впроваджені у:

– *науково-дослідну роботу* – з метою здійснення загальнотеоретичних і галузевих досліджень щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ);

– *освітній процес* – для викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Публічне адміністрування», «Антикорупційне законодавство та його застосування в Україні», «Публічна служба», а також підготовки навчальних посібників, лекцій, методичних рекомендацій, розділів підручників для курсантів вищих навчальних закладів МВС України (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження обговорювалися та отримали схвалення на засіданнях кафедри адміністративної діяльності Національної академії внутрішніх справ. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, отримані узагальнення були апробовані на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: «Пріоритетні проблеми реформування системи законодавства України» (Київ, 21–22 жовтня 2016 р.); «Корупція як загроза національній безпеці України: попереджаємо, протидіємо, переслідуюмо» (Київ, 29 листопада 2016 р.); «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (Київ, 9 грудня 2016 р.); «Тіньова економіка: світові тенденції та українські реалії» (Київ, 23 червня 2017 р.); «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (Київ, 8 грудня 2017 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі анотації, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (159 найменувань на 16 сторінках) і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовуються вибір та актуальність теми, висвітлюється ступінь її наукової розробленості, окреслюються мета, задачі дослідження та його зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначаються наукова новизна одержаних результатів та їх практичне значення.

У **розділі 1 «Теоретичні засади дослідження адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»**, що складається з трьох підрозділів, досліджуються детермінанти виникнення порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дефініція адміністративної відповідальності за цей вид адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, аналізуються моделі закордонних інституцій боротьби з порушенням вимог щодо запобігання та

врегулювання конфлікту інтересів.

Підрозділ 1.1 «Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» присвячений висвітленню причинно-наслідкових зв'язків виникнення корупційних явищ, зокрема появи порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як виду адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

У працях учених С. М. Алфьорова, В. В. Богуцького, Ю. П. Битяка, С. С. Гнатюка, С. М. Гусарова, Е. Ф. Демського, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, О. М. Круглова, М. І. Мельника, В. В. Панкратова, С. М. Рівчаченка, С. С. Рогульського, М. І. Хавронюка, С. А. Шепетька та інших основна увага зосереджена переважно на причинно-наслідковому зв'язку виникнення та поширення конфлікту інтересів серед суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення. Водночас через комплексний підхід у їхніх роботах не досліджувалися детермінанти порушень вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. У цьому підрозділі через систему загальних та спеціальних методів сформульовано поняття «порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів», розкрито складові конфлікту інтересів, зокрема: приватний інтерес; службові та представницькі повноваження; протиріччя між зазначеними елементами, що впливає на об'єктивність або неупередженість у вчиненні чи невчиненні дій та прийнятті рішень.

Загальні методи дали змогу виокремити ознаки непотизму, кронізму, фаворитизму, патронажу, клієнтелізму як різновидів конфлікту інтересів, серед яких: 1) приватний інтерес; 2) прийняття безпідставних рішень чи вчинення дій; 3) належність до певної ієрархічної гілки влади; 4) виконання адміністративно-розпорядчих та організаційно-управлінських функцій; 5) отримання неправомірних пільг, привілеїв та переваг завдяки власному родинному, дружньому та партнерському становищу. Спеціальні методи визначили місце порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як різновиду правопорушень, пов'язаних з корупцією.

У підрозділі 1.2 *«Поняття та ознаки адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»* виокремлено ознаки адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як урегульований нормами адміністративного права різновид юридичної відповідальності, що настає за неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів; за вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів; за вищезазначені дії, вчинені особою, підданій повторно протягом року адміністративному стягненню за такі ж порушення, за що передбачено притягнення до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та/або цивільно-правової відповідальності. Охарактеризовано порушення вимог щодо запобігання і врегулювання конфлікту інтересів через такі різновиди конфлікту інтересів, як клієнтелізм, патронаж, кронізм, непотизм та фаворитизм.

Сформульовані ознаки порушення вимог щодо запобігання та врегулювання

конфлікту інтересів як різновиду порушень, пов'язаних з корупцією, зокрема: відсутність ознак корупції; порушення вимог, заборон та обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції»; вчинення діяння (дії або бездіяльності) особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та особами, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; діяння, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

У підрозділі 1.3 «Порівняльно-правовий аналіз притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» зроблено спробу аналізу законодавчого регулювання порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у країнах романо-германської та англо-саксонської правових сімей, а також країн СНД.

Зроблені висновки щодо адміністративно-правового регулювання конфлікту інтересів, зокрема в окремих країнах СНД (республіки Азербайджан, Таджикистан, Узбекистан) немає чіткого законодавчого закріплення поняття «конфлікт інтересів», водночас у таких країнах, як Республіка Вірменія, Азербайджан, Грузія, Казахстан, Киргизстан у ряді нормативних актів закріплено визначення конфлікту інтересів як діяння, за яке настає адміністративна відповідальність.

Натомість у деяких країнах Європи (Великобританія, Франція, Німеччина, Польща, Італія, Латвія) та в США конфлікт інтересів належить до кримінальних діянь та має своїм наслідком накладення відповідних санкцій у виді штрафу та позбавлення волі, тоді як у таких країнах, як Угорщина, Іспанія, Словенія, Словаччина конфлікт інтересів законодавець відніс до етичної сторони виконання посадових обов'язків державними службовцями, що регулюється, відповідно, законами про державну службу й кодексами етичної поведінки та передбачає накладення дисциплінарного стягнення.

Акцентовано увагу на тому, що порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у країнах СНД немає єдиного підходу до визначення цієї норми як різновиду адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Норми щодо порушення вимог стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів мають ряд ознак: 1) регулюють суспільні відносини у сфері державної служби; 2) у країнах СНД конфлікт інтересів знаходить своє вираження через наступні форми: а) використання привілеїв на користь власних особистих інтересів; б) отримання членства в комерційній або некомерційній організації; в) внесення свідомо недостовірних відомостей в декларації або бухгалтерські документи про доходи та видатки з метою ухилення від сплати податків.

Водночас держави – члени ЄС, Канада та США відрізняються політикою транспарентності, повноваженнями різних етичних комісій та комітетів, навчанням (обов'язкове або необов'язкове) та вимогами оприлюднення (наприклад, декларація особистого доходу, декларація сімейного доходу, декларація особистих та сімейних активів, інтересів тощо), контролем подарунків та інших видів переваг, привілеїв,

особистих та сімейних обмежень щодо власності та вимог розкриття інформації.

Розділ 2 «Об’єктивні та суб’єктивні ознаки складу порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» складається з двох підрозділів, де охарактеризовано об’єкт порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, адміністративно-правове регулювання неповідомлення про реальний конфлікт інтересів та вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів, а також вину суб’єкта відповідальності та корупційний мотив як обов’язкову ознаку суб’єктивної сторони порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

У підрозділі 2.1 *«Об’єкт та об’єктивна сторона складу порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»* визначено об’єктивні ознаки юридичного складу порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Під безпосереднім об’єктом складу порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів слід розуміти: а) суспільні відносини щодо порядку неповідомлення особою про наявність конфлікту інтересів, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; б) суспільні відносини, що виникають під час прийняття рішень чи вчинення дій в умовах реального конфлікту інтересів.

Акцентовано увагу на тому, що в основі потенційного чи реального конфлікту інтересів знаходиться приватний інтерес особи, що включає будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими відносинами з фізичними чи юридичними особами, у тому числі тими, що виникають у зв’язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

Встановлено, що немайновим інтересом можна вважати бажання особи задовольняти особисті нематеріальні потреби, зокрема такими можуть бути соціальні, духовні, фізіологічні, інтелектуальні, культурні та інші нематеріальні вигоди. Тоді як майновий інтерес – це бажання отримувати, зберігати та накопичувати кількість матеріальних цінностей, рухоме та нерухоме майно.

Під час опитування 78 % респондентів вказали на доцільність зміни дефініції «приватний інтерес» на наступного роду визначення: «приватний інтерес – можливість отримати будь-яку майнову чи немайнову вигоду або переваги особи, зазначеної у пунктах 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» та його близьких осіб», що, як наслідок, демонструє необхідність внесення змін до об’єктивної сторони цього діяння на законодавчому рівні.

Виявлено, що об’єктивна сторона порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів знаходить свій вияв через: а) неповідомлення про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; б) прийняття рішень чи вчинення дій в умовах реального конфлікту інтересів.

У підрозділі 2.2 *«Суб’єкт та суб’єктивна сторона складу порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»* наголошується на дуалізмі правового статусу суб’єкта відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, що поєднує в собі статус як фізичної особи,

так і державного службовця. Суб'єктами відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів можуть бути дві категорії осіб: 1) уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та 2) які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Встановлено, що суб'єктивна сторона порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, характеризується прямим умислом.

З'ясовано, що факультативною ознакою суб'єктивної сторони поряд з метою – задоволення приватного інтересу – виступає також «корупційний мотив» як внутрішнє спонукання особи до задоволення приватного інтересу.

Розглянуто зв'язок між вчиненням порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та особистими мотивами суб'єкта відповідальності, зумовленими родинними зв'язками, сімейним статусом, дружніми відносинами.

Розділ 3 «Особливості провадження в справі про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та застосування заходів адміністративного стягнення» складається з трьох підрозділів, де розкрито процесуальний порядок розгляду справ про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, охарактеризовано види адміністративних стягнень та обґрунтовано необхідність законодавчих змін у частині розміру адміністративних стягнень за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

У підрозділі 3.1 «Провадження в справі про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» зазначено, що ці провадження мають, окрім загальних, ще й спеціальні ознаки.

Встановлено, що до специфічних ознак належить виключний перелік суб'єктів провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, особливий адміністративно-правовий статус органів, які здійснюють провадження, індивідуальні ознаки актів, які є підтвердженням процедурно-процесуальної діяльності, порядок їх оформлення, велика кількість корупційних ризиків, зважаючи на суб'єкти відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

З'ясовано, що провадження у справах про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів мають ряд спеціальних ознак: 1) виникають за наявності юридичного складу неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів або вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів чи вчинення дій повторно протягом року особою, вже притягнутою за такого роду правопорушення; 2) керуються нормами не тільки КУпАП, але й Закону України «Про запобігання корупції» та рядом інших норм, маючи відсильний характер; 3) мають на меті попередження та запобігання вчиненню правопорушень, пов'язаних з корупцією; 4) складання уповноваженими на те посадовими особами протоколів про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів – органів

Національної поліції, Служби безпеки України, Національного агентства з питань запобігання корупції, прокурора; 5) потребують спеціальної компетенції; б) обов'язковим учасником є прокурор; 7) відповідно до ч. 1 ст. 276 КУпАП справа про адміністративне правопорушення, в тому числі корупційне, розглядається за місцем його вчинення; 8) згідно з ч. 2 ст. 268 КУпАП справи про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів розглядаються виключно за участі особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; 9) відповідно до ст. 257 КУпАП протокол разом з матеріалами у триденний строк з моменту його складення надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; 10) справи про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів відповідно до ст. 277 КУпАП розглядаються у п'ятнадцятиденний строк з дня одержання судом протоколу та інших матеріалів справи.

У підрозділі 3.2 «Заходи адміністративного стягнення за порушення вимог про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» розглянуто сукупність заходів адміністративного стягнення, що застосовуються в разі порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, а саме штраф, позбавлення права обіймати певні посади та займатися певним видом діяльності строком на один рік, конфіскація незаконно отриманих доходів та винагород. Зазначено, що для 60,0 % (78) опитаних штраф як захід адміністративного стягнення виявився найбільш прийнятним для застосування у разі вчинення порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, для 10,7 % (14) – це попередження, 6,2 % (8) – позбавлення права обіймати певні посади та займатися певною діяльністю, 13,9 % (18) – конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, 9,2 % (12) – позбавлення спеціального права.

Зроблено висновок про те, що штраф є тією мірою покарання, що пов'язує суспільну шкідливість вчиненого діяння, причинно-наслідкові зв'язки та детермінанти вчинення цього діяння. При призначенні за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів штрафу та позбавлення права обіймати певні посади та займатися певною діяльністю варто звертати увагу на наступне: 1) особливості займаної посади або діяльності особи, уповноваженої на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування, можливості якої використовувала особа при вчиненні правопорушення; 2) наслідки правопорушення; 3) ставлення особи до власної винної поведінки; 4) форму і ступінь вини, характер мотиву вчинення правопорушення; 5) притягнення винного раніше до будь-якого виду юридичної відповідальності за зловживання владними повноваженнями або їх перевищення, порядок заняття певною діяльністю.

У підрозділі 3.3 «Напрями удосконалення законодавства у сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності органів, уповноважених виявляти порушення про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» розглянуто три напрями розвитку питання щодо конфлікту інтересів: 1) вдосконалення законодавчого механізму врегулювання питання виникнення

конфлікту інтересів; 2) аналіз закордонного досвіду на прикладі країн Європи та США у площині індексування конфлікту інтересів у публічно-правовій сфері; 3) нормативно-правове регулювання поняття конфлікту інтересів через призму досвіду країн – учасниць СНД.

Підкреслено, що на відміну від вітчизняного законодавства, де конфлікт інтересів прийнято розрізняти через призму потенційного та реального конфлікту інтересів, у більшості країн Європи (Франція, Німеччина, Іспанія, Італія, Австрія, Португалія та ін.) існує три види конфлікту інтересів: реальний, презюмований, потенційний.

На основі аналізу норм міжнародного законодавства розглянуто декларування майна та доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави та органів місцевого самоврядування, та їх членів сімей, близьких осіб через систему фінансового контролю, що охоплює такі активи, як нерухомість, незавершене будівництво, цінне рухоме та нерухоме майно, цінні папери, корпоративні права, нематеріальні активи та юридичні особи, що належать самим державним службовцям, а також членам їхніх сімей, близьким особам. Окрім декларування власних інтересів, державні службовці також зобов'язані розкривати інформацію про своїх членів сім'ї, якщо такі відомості можуть викликати конфлікт.

Зроблено висновок про те, що в Україні декларація осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачає декларування не інтересів, а майна суб'єкта декларування, оскільки приватні інтереси можуть вплинути на неупередженість державних службовців при виконанні ними своїх обов'язків.

ВИСНОВКИ

У дисертації вивчено, систематизовано та узагальнено основні підходи до визначення конфлікту інтересів, наведено структурно-функціональний аналіз актуальних проблем удосконалення законодавчого регулювання адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, виокремлено концептуальні підходи до зміни відповідних законодавчих норм. Відповідно до позицій, висловлених у дисертаційному дослідженні, зроблені пропозиції дозволили розробити низку наукових положень, що репрезентовані у наступних **висновках**, рекомендаціях та сентенціях.

1. Узагальнено поняття конфлікту інтересів, реального та потенційного конфлікту інтересів на підставі міжнародного досвіду, напрацювань вітчизняних та зарубіжних учених щодо порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, на підставі чого досліджено порядок неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів, а також вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів. Таким чином, проаналізовано порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, з точки зору правопорушення, пов'язаного з корупцією.

2. Розкрито специфіку адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, що проявилось у ряді ознак: 1) особливість виявлення та встановлення наявності суперечності між приватним інтересом особи та її представницькими та службовими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання вказаних повноважень (реальний конфлікт інтересів); 2) щодо особи, яка вчинила порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів проводиться службове розслідування (ч. 3 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції»); 3) адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, передбачене ст. 172-7 КУпАП, може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення; 4) строк розгляду справ про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів становить п'ятнадцять діб; 5) обов'язковому встановленню та перевірці у кожній справі щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів підлягають наступні обставини: а) чи мало місце правопорушення, за яке особа притягається до відповідальності; б) чи містить діяння склад корупційного правопорушення, передбаченого законом; в) чи особа є винною в його вчиненні; г) чи належить вона до суб'єктів даного правопорушення; д) чи не містить правопорушення ознак злочину; е) чи не закінчилися на момент розгляду справи строки, передбачені ст. 38 КУпАП; є) чи немає інших обставин, що виключають провадження в справі; б) постановою судді у справі про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів може бути оскаржена протягом десяти днів з дня винесення постанови; 7) особливості накладення адміністративних стягнень та їх наслідки за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Накладення штрафу та позбавлення права обіймати певні посади та займатися певною діяльністю строком на один рік; 8) визначено коло суб'єктів адміністративного провадження у справах про конфлікт інтересів – поліцейські, прокурор, захисник, правопорушник, свідки, уповноважені особи Національного агентства з питань боротьби з корупцією, суддя; 9) внаслідок вчинення порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів не можуть бути призначені на посади державної служби відповідно особи, які піддавалася адміністративному стягненню за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення протягом трьох років з дня набрання рішенням суду законної сили; звільнення осіб, що уже працюють; 10) позбавлення права обіймати певні посади та займатися певним видом діяльності та штраф може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше одного року з дня його вчинення; 11) протоколи у справах про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів мають право складати уповноважені особи органів внутрішніх справ (Національної поліції); Служби безпеки України; Національного агентства з питань запобігання корупції; прокурор; 12) протокол про вчинення порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів разом з іншими матеріалами у триденний строк з моменту його складення надсилається до

місцевого загального суду за місцем вчинення правопорушення; 13) справи про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів належать до виключної компетенції районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів; 14) при розгляді справи про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів присутність особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, та прокурора є обов'язковою.

3. Відповідно до Інформаційного листа ВССУ від 22.05.2017 № 223-943/0/4-17 «Щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією» у протоколі про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів за ч. 2 ст. 172-7 КУпАП та у відповідній постанові суду повинно бути встановлено: 1) наявність факту приватного інтересу, який має бути чітко сформульований (артикульований) та визначений; 2) наявність факту суперечності між приватним інтересом і службовими чи представницькими повноваженнями; 3) наявність службових чи представницьких повноважень для прийняття рішення; 4) наявність факту реального впливу суперечності між приватним та службовим чи представницьким інтересом на об'єктивність або неупередженість рішення.

4. Визначено, що залежно від наявності суперечності між приватним інтересом та службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає чи може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішення чи вчинення дій, виділяють потенційний та реальний конфлікт інтересів.

За кордоном прийнято виділяти реальний, потенційний та презюмований конфлікт інтересів. Усвідомлення механізму виникнення кожного виду конфлікту інтересів дає можливість вчасно запобігти виникненню та врегулювати конфлікт інтересів як адміністративне правопорушення.

Реальний конфлікт виступає загальним по відношенню до потенційного, перебуваючи у взаємозв'язку цілого і частини. Потенційний конфлікт, у першу чергу, обумовлює наявність приватного інтересу, що може впливати на виконання державно-владних функцій, тоді як реальний обумовлює наявність протиріччя між наявним приватним інтересом та службовими повноваженнями і представницькими функціями суб'єкта відповідальності, що в дійсності впливає на об'єктивність та неупередженість у прийнятті рішень. Фактично, потенційний конфлікт виступає передумовою виникнення реального за умови наявності сприятливого середовища.

5. На прикладі зарубіжного досвіду деяких країн СНД (Республіка Молдова, Киргизька Республіка) та Європи (Іспанія, Великобританія, Франція, Угорщина, Польща, Латвія) вказано на доцільність перейняття практики декларування державними службовцями особистого (приватного) інтересу, який може вплинути на вчинення певних дій, що в подальшому сприяє усуненню посадовця від виконання службових обов'язків.

6. Досліджено зв'язок між конфліктом інтересів та такими правовими явищами, як «непотизм», «патронаж», «клієнтелізм», «фаворитизм» та «кронізм». Так, непотизм характеризується отриманням переваг та привілеїв особам, що мають родинні стосунки, кронізм – це довготривалі відносини знайомих, друзів та колег незалежно від рівня освіти, компетентностей, особистісних якостей.

Таким чином, з'ясовано, що фаворитизм та кронізм споріднені за своєю правовою природою, оскільки і перше і друге поняття описують привілейоване ставлення до друзів, близьких, знайомих та колег, які не мають кровних або родинних зв'язків, але зорієнтовані на лобювання інтересів визначених політичних еліт, зокрема висунення на певні посади друзями, знайомими, бізнес-партнерами.

Водночас непотизм заснований на кровних та сімейних зв'язках «родинної еліти», що надає переваги членам сім'ї при отриманні пільг, привілеїв, що зумовлені державно-владними повноваженнями.

Клієнтелізмом є надання послуг особи, авторитетнішої та політично більш значущої, іншій особі, яка надає свою лояльність та виконання роботи іншого характеру із залученням досить часто владного впливу посередників.

Патронаж є локальнішим явищем за своїми проявами, зокрема відносинами між патроном та особою, яка знаходиться під патронажем, та надає за свою протекцію свою політичну відданість та підтримку.

7. Вказано на доцільність внесення змін до антикорупційного законодавства, зокрема до КУпАП та Закону України «Про запобігання корупції». Так, запропоновано:

– викласти ст. 172-7 КУпАП в такій редакції:

«Неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів – тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.»;

– частину 3 виключити.

Примітка:

«Суб'єктом правопорушень у цій статті є особи, зазначені у пунктах 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції».

У цій статті під реальним конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання вказаних повноважень.

Покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю до осіб, які перебувають на обраних посадах, не застосовувати.»;

– положення ст. 30 «Позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю» КУпАП викласти в такій редакції:

«Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю призначається судом строком на три роки, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу.»;

– доповнити ст. 22 КУпАП частиною другою такого змісту:

«Не можуть бути визнані малозначними правопорушення, зазначені у главі 13-А КУпАП»;

– доповнити ст. 251 КУпАП частиною другою такого змісту:

«Особа, уповноважена на складання протоколу про вчинення адміністративного правопорушення, з метою отримання доказів має право:

1) за письмовими запитами ознайомлюватися та безоплатно отримувати необхідні для виконання покладених завдань копії документів та інформацію від органів державної влади, місцевого самоврядування, установ, організацій, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, а також від їх посадових осіб, громадян і їх об'єднань;

2) отримувати за письмовим запитом відомості, що містяться у державних реєстрах та базах даних державних органів з обмеженим доступом;

3) отримувати від посадових та службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, організацій, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, а також громадян письмові пояснення;

4) призначати проведення експертних досліджень»;

– внести зміни до ст. 277 КУпАП, виклавши в такій редакції:

«Строк розгляду адміністративних справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, зупиняється судом у разі якщо особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, умисно ухиляється від явки до суду або з поважних причин не може туди з'явитися (хвороба, перебування у відраженні чи на лікуванні, у відпустці тощо), проте межі зупинення не повинні призводити до зменшення розумного строку розгляду справи»;

– внести зміни до ст. 287 КУпАП, виклавши її в такій редакції:

«Постанову у справі про адміністративне правопорушення може бути оскаржено прокурором у випадках, передбачених ч. 5 ст. 7 цього Кодексу, і у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, та військові адміністративні правопорушення особою, щодо якої її винесено, а також потерпілим.»;

– внести зміни до положень ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», виклавши її в такій редакції:

«Приватний інтерес – можливість отримати будь-яку майнову чи немайнову вигоду або переваги особи, зазначеної у пунктах 1, 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», у тому числі її близьких осіб, зумовлених особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях, на власну користь чи третіх осіб в процесі виконання службових повноважень чи представницьких функцій».

8. Наголошено на необхідності удосконалення законодавства у сфері захисту викривачів на прикладі таких країн, як Іспанія, Латвія, Польща, Франція, Польща та США, де існує чіткий інституційний механізм захисту осіб, які надають інформацію про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення через розкриття ключових

питань захисту інформаторів та членів їх сімей: яка категорія правопорушень підпадає під дію спеціального закону щодо викривачів; вироблення чіткого механізму виявлення осіб, винних у вчиненні корупційних діянь через викриття через інформаторів; як діє спеціальний закон щодо осіб, які сприяли викриттю корупціонерів; визначення кола осіб, хто підпадає під визначення *whistle blowers*; порядок перевірки інформації викривачів на достовірність та інше.

9. Підкреслено необхідність розгляду корупційного мотиву як внутрішнього спонукання особи до задоволення особистого інтересу, як майнового, так і немайнового, зумовленого особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками шляхом вчинення чи невчинення дій чи прийняття рішень за рахунок використання службових повноважень чи представницьких функцій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Діденко І. В. Актуальні питання стосовно визначення поняття «конфлікт інтересів». *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 4. С. 106–110.

2. Діденко І. В. Співвідношення корупції та конфлікту інтересів як правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2016. № 4. С. 48–58.

3. Діденко І. В. Механізми регулювання конфлікту інтересів в некоторых странах Европы. *Право и Закон*. 2017. № 1. С. 108–114. (Киргизская Республика).

4. Діденко І. В. Досвід США в сфері регулювання конфлікту інтересів при отриманні подарунків. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. № 2. С. 110–114.

5. Діденко І. В. Співвідношення декларування інтересів та майна/доходів як заходів запобігання корупції. *Visegrad journal on human rights*. 2017. № 2. Р. 1. Р. 69–74. (Словацька Республіка).

6. Діденко І. В. Непотизм, фаворитизм та кронізм як причини виникнення конфлікту інтересів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 8. С. 108–111.

7. Didenko I. V. Administrative and Legal Analysis of Violating Requirements for Conflict of Interests Prevention and Control. *Naukovij visnik Nacional'noi akademii vnutrisnih sprav*. 2017. № 3. С. 344–352.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Діденко І. В. Види конфлікту інтересів: вітчизняна та закордонна практика. *Пріоритетні проблеми реформування системи законодавства України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 21–22 жовт. 2016 р.). К.: НДПП, 2016. С. 75–77.

9. Діденко І. В. Елементи конфлікту інтересів як правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Корупція як загроза національній безпеці України: попереджаємо, протидіємо, переслідуюмо: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*

(Київ, 29 листоп. 2016 р.). К.: НАПУ, 2017. С. 29–31.

10. Діденко І. В. Міжнародна практика виявлення конфлікту інтересів. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9 груд. 2016 р.). К.: НАВС, 2016. С. 182–184.

11. Діденко І. В. Прояви конфлікту інтересів у контексті зростання тіньового сектору економіки. *Тіньова економіка: світові тенденції та українські реалії*: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 23 черв. 2017 р.). К.: НАВС, 2017. С. 195–198.

12. Діденко І. В. Ознаки об'єктивної сторони порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.). К.: НАВС, 2017. С. 226–228.

АНОТАЦІЯ

Діденко І. В. Адміністративна відповідальність за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2018.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Визначено теоретико-методологічні засади дослідження питання щодо поняття адміністративної відповідальності за порушення вимог статті 172-7 КУпАП. Проаналізовано об'єкт, суб'єкт, об'єктивну та суб'єктивну сторони диспозиції порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Визначено стадії провадження у справах про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, надано дефініцію провадження у справах про порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Охарактеризовано основні види адміністративних стягнень: штраф, конфіскацію доходу та винагород, позбавлення права обіймати певні посади та займатися певним видом діяльності. Розглянуто досвід існування аналогічних норм щодо порушення вимог стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів в окремих країнах Західної Європи, СНД та США, проведено паралелі функціонування схожих норм у вітчизняному та міжнародному законодавстві. Наведено основні шляхи удосконалення правового регулювання у сфері дотримання вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, охарактеризовано спеціальні суб'єкти боротьби з корупцією.

Ключові слова: конфлікт інтересів, потенційний і реальний конфлікт інтересів, приватний інтерес, порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, непотизм, кронізм, фаворитизм, корупційний мотив, правопорушення, пов'язані з корупцією.

АННОТАЦИЯ

Диденко И. В. Административная ответственность за нарушение требований по предотвращению и урегулированию конфликта интересов. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право; информационное право». – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2018.

Диссертация посвящена комплексному исследованию правового регулирования административной ответственности за нарушение требований по предотвращению и урегулированию конфликта интересов. Определены теоретико-методологические основы исследования вопроса относительно понятия административной ответственности за нарушение норм статьи 172-7 КУоАП. Проанализированы объект, субъект, объективная и субъективная стороны диспозиции нарушения требований по предотвращению и урегулированию конфликта интересов. Определены стадии производства по делам о нарушении требований по предотвращению и урегулированию конфликта интересов, предоставлена дефиниция производства по делам о нарушении требований по предотвращению и урегулированию конфликта интересов. Охарактеризованы основные виды административных взысканий: штраф, конфискация дохода и вознаграждений, лишение права занимать определенные должности и заниматься определенным видом деятельности. Рассмотрен опыт существования норм о нарушении требований по предотвращению и урегулированию конфликта интересов в отдельных странах Западной Европы, СНГ и США, проведены параллели функционирования подобных норм в отечественном и международном законодательстве. Несмотря на эти общие тенденции, государства – члены ЕС, Канада и США отличаются политикой транспарентности, полномочиями различных этических комиссий и комитетов, обучением (обязательное или необязательное) и требованиями обнародования (например, право личного дохода, декларация семейного дохода, декларация личных и семейных активов, интересов и т.п.), контролем подарков и других видов преимуществ, привилегий, личных и семейных ограничений по собственности и требований раскрытия информации. Выяснено, что в большинстве стран Европы конфликт интересов регулируется на уровне соблюдения требований кодексов поведения государственных служащих. Приведены основные пути совершенствования правового регулирования в сфере соблюдения требований по предотвращению и урегулированию конфликта интересов, охарактеризованы специальные субъекты борьбы с коррупцией.

Ключевые слова: конфликт интересов, потенциальный и реальный конфликт интересов, частный интерес, нарушение требований по предотвращению и урегулированию конфликта интересов, nepотизм, кронизм, фаворитизм, коррупционный мотив, правонарушения, связанные с коррупцией.

SUMMARY

Didenko I.V. Administrative responsibility for violating requirements for the prevention and settlement of conflict of interest. – *Qualifying scientific work as a manuscript.*

Thesis on the degree of Candidate of Science in Law, specialty 12.00.07 «Administrative Law and Process; Finance Law; Information Law». – Scientific Research Institute of Public Law, Kyiv, 2018.

The dissertation is devoted to the complex study of the legal regulation of administrative responsibility for violating the requirements for the prevention and settlement of conflicts of interest. The theoretical and methodological principles of studying the issue of the concept of administrative responsibility for violation of Article 172-7 of the CAO of Ukraine are determined. The object, subject, material and mental elements of the disposition of violating the requirements for the prevention and settlement of conflicts of interest are analyzed. The stages of proceedings in cases of violating the requirements for the prevention and settlement of conflicts of interest are determined, the definition of proceedings in cases of violating the requirements for the prevention and settlement of conflicts of interest is given. The main types of administrative penalties, such as fine, forfeiture of proceeds and rewards, deprivation of the right to occupy certain positions and be engaged in a certain type of activity, are described. In the thesis, the foreign experience of similar regulations on violating the requirements for the prevention and settlement of conflicts of interest in certain countries of Western Europe, the CIS and the USA is analyzed, as well as the functioning of analogous regulations in domestic and international law is compared. The main ways to improve legal regulation in compliance with requirements for prevention and settlement of conflict of interest are suggested, special subjects of combating corruption are described.

Key words: conflict of interest, potential and real conflict of interest, private interest, violating requirements for the prevention and settlement of a conflict of interest, nepotism, cronyism, favoritism, corrupt motive, corruption offenses.